

Aqrar sığorta fəaliyyəti üzrə müstəqil ekspert sertifikatının verilməsi üçün keçiriləcək imtahanının proqramı

A. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin və bitkiçilik məhsullarının (çoxillik əkmələr də daxil olmaqla) sığortası üzrə müstəqil ekspert sertifikatının verilməsi üçün keçiriləcək imtahanının I mərhələsinin proqramı

I. Ümumi intellekt səviyyəsinin (məntiqi təfəkkürün) yoxlanılması

1. Verbal test tapşırıqları

- Analogiya ilə bağlı tapşırıqlar (analogiyaya görə sözün və ya sözlərin seçilməsi)
- Söz ehtiyatının zənginliyinə, müxtəlif sözlərin müqayisəsi, ümumiləşdirilməsi, mücərrədləşdirilməsinə əsaslanan tapşırıqlar (digərlərindən fərqlənən sözün (sözlərin) tapılması, verilmiş sözlərə mənaca ən yaxın olan və ya zidd olan, verilənlərlə heç bir əlaqəsi olmayan sözün tapılması, söz sırasındakı məntiqi ardıcılığın tapılması və s.)
- Anaqramların həllinə əsaslanan tapşırıqlar (anaqramları həll etməklə fərqli sözün seçilməsi, uyğunluğun müəyyənəşdirilməsi, yarımçıq yazılmış sözlərin tamamlanması və s.)
- Mətn və ya cümlə formasında verilənlərlə bağlı tapşırıqlar (cümlənin məntiqi tamamlanması, mətnin (cümlənin) məntiqi təhlili, qoyulan şərtə əsasən məntiqi nəticənin tapılması, mətnin məzmunu ilə bağlı sualın cavablandırılması və s.)

2. Fiqurlarla bağlı test tapşırıqları

- Analogiyaya görə şəklın seçilməsi tələb olunan tapşırıqlar
- Şəklın məntiqi tamamlanması, sıranın davam etdirilməsi tələb olunan tapşırıqlar
- Simmetriyanın müəyyən edilməsi ilə bağlı tapşırıqlar (qatlanaraq kəsilmiş kağızın açılışının tapılması və s.)
- Digərlərindən fərqlənən şəklın tapılması tələb olunan tapşırıqlar
- Verilmiş təlimata uyğun həll edilməsi tələb olunan digər tapşırıqlar

3. Məntiqi-riyazi test tapşırıqları

- Verilmiş nümunələrə (müxtəlif şəkildə təqdim oluna bilər) əsasən riyazi qanunauyğunluğun tapılması və (və ya) tətbiq edilməsini tələb edən tapşırıqlar
- Riyazi əməl(lər)ə görə (toplama, çıxma, vurma və bölmə) dəyişən(lər)in tapılmasını tələb edən tapşırıqlar (verilmiş riyazi əməldə hərflərlə ifadə olunmuş rəqəmlərin tapılması, tərəzidə tarazlığın təmin edilməsi, ədədi matrislərin təhlili, tənliklərin qurulması və həllini tələb edən digər tapşırıqlar)
- Verilmiş fiqurun perimetr və ya sahəsinin tapılması tələb olunan tapşırıqlar
- Məntiqi-riyazi məsələlər

ƏDƏBİYYAT

1. Məntiq testləri. Təkmilləşdirilmiş V nəşr. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2015
2. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı – Magistr №2. Bakı, 2017.
3. Boqomolova O. B. Məntiq məsələləri. Bakı: Çıraq, 2007.
4. Doğan S. Şəkil yetenek. Ankara, 2010.
5. ALES. Ankara: Kapadokya Yayınevi, 2010.
6. Рассел К. , Картер Ф. Большая книга IQ тестов. 1600 заданий. М. , 2007.
7. Айзенк Г. Классические IQ тесты. М. , 2003.
8. Баррет Д. Проверь себя. Тесты. СПб. , 2007.
9. SAT Verbal Workbook by Justin Kestler. New York, 2010.
10. GRE General Test. Practice Book (https://www.ets.org/gre/revised_general/prepare/).
11. GRE Revised General Test (https://www.ets.org/s/gre/pdf/practice_book_GRE_pb_revised_general_test.pdf).
12. Magistr jurnalı №1 və №2. DİM – "Abituriyent" – 2018 (<https://eservices.dim.gov.az/ejurnal/>)
13. Dövlət qulluğu jurnalı №2. DİM – "Abituriyent" – 2017
14. Dövlət qulluğu jurnalı №3, №4 və №6. DİM – "Abituriyent" – 2018
15. "Dövlət qulluğuna qəbul üzrə müsabiqəyə hazırlaşanlar üçün təlimat." Metodik vəsait. DİM – "Abituriyent" – 2019
16. Dövlət qulluğu. "500 test tapşırığı". DİM – "Abituriyent" – 2019
17. Dövlət qulluğu jurnalı № 1(9). DİM – "Abituriyent" – 2020

II. Sığorta və kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə qanunvericilik

1. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi

50-ci fəsil (Sığorta)

§ 1. Sığorta haqqında ümumi müddəalar

Maddə 883. Sığorta və təkrarsığorta müqaviləsi

Maddə 886. Sığorta obyektı və sığorta predmeti

Maddə 889. Sığorta marağı

Maddə 898. Azadolma məbləği və gözləmə müddəti

§2. Sığorta müqaviləsinə dair başlıca tələblər

Maddə 903. Sığorta haqqı

Maddə 904. Sığorta məbləği

Maddə 914. Sığorta riskinin qiymətləndirilməsi

§3. Sığorta hadisəsi və sığorta ödənişi

Maddə 922. Sığorta hadisəsi

Maddə 923. Sığorta hadisəsi barədə məlumatlandırma

Maddə 924. Sığorta hadisəsinin təsdiqi

Maddə 925. Zərərin qiymətləndirilməsi

Maddə 926. Sığorta ödənişi

2. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

1-ci fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

Maddə 1.1.1. sığorta

Maddə 1.1.3 sığortaçı

Maddə 1.1.4. sığortalı

Maddə 1.1.6 faydalanan şəxs

Maddə 1.1.10 sığorta müqaviləsi

Maddə 1.1.11 sığorta şəhadətnaməsi

Maddə 1.1.12 sığorta qaydaları

Maddə 1.1.13 sığorta obyektı

Maddə 1.1.14 sığorta haqqı

Maddə 1.1.15 sığorta məbləği

Maddə 1.1.17 sığorta predmeti

Maddə 1.1.18 sığorta riski və ya risk

Maddə 1.1.19 sığorta hadisəsi

Maddə 1.1.20 sığorta tələbi

Maddə 1.1.21 sığorta ödənişi

Maddə 6. Sığorta sirri

3. “Aqrar sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

1-ci fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

2-ci fəsil (Aqrar sığorta sisteminin subyektləri)

Maddə 10. Müstəqil ekspertlər

3-cü fəsil (Aqrar sığortanın həyata keçirilməsi)

Maddə 14. Riskin qiymətləndirilməsi

Maddə 16. Sığorta hadisəsinin araşdırılması

4. “Aqrar sığorta predmetinin Tərkibi”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 17 dekabr tarixli 479 nömrəli Qərarı

5. “Aqrar sığorta üzrə təminat verilən risklərin tərkibi”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 27 dekabr tarixli 505 nömrəli Qərarı

6. "Fitosanitar nəzarəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu

I fəsil (ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

Maddə 3. Fitosanitar nəzarətinin və dövlət fitosanitar xidmətinin əhatə dairəsi

Maddə 4. Fitosanitar nəzarətində olan karantin obyektləri

IV fəsil (zərərli orqanizmlərlə mübarizə)

Maddə 16. Ərazidə karantin elan olunması

Maddə 17. Karantin elan olunan ərazilərdə tətbiq edilən məhdudiyətlər və fitosanitar tədbirlər

Maddə 18. Zərərli orqanizmlərin məhdud dairədə yayıldığı ərazilərin elan olunması

Maddə 19. Ərazinin zərərli orqanizmlərdən azad elan olunması

V fəsil (bitki mühafizəsi ilə bağlı fitosanitar tələblər)

Maddə 20. Pestisidlərin, bioloji preparatların və aqrokimyəvi maddələrin dövlət sınağının və qeydiyyatının aparılması

Maddə 21. Zərərli kimyəvi maddələrin qalıq miqdarına dövlət nəzarəti

Maddə 22. İstifadəyə yararsız və istifadəsi qadağan olunmuş zərərli kimyəvi maddələrin məhv edilməsi

Maddə 23. Karantin nəzarətində olan materialların zərərsizləşdirilməsi

Maddə 24. Pestisidlərin ehtiyatının yaradılması və saxlanması

III. ixtisas fənləri üzrə proqram

Əkinçilik və bitkiçilik

1. Əkinçilik.

Əkinçilik və bitkiçilik elmlərinin meydana gəlməsi və tarixi. Bitkilərin böyümə və inkişafı prosesində xarici şərait amillərinə tələbatı: istilik, rütubət, torpaq və qida, işıq, hava.

2. *Alaq otları haqqında ümumi məlumat və onların təsnifatı.*

Alaq bitkilərinin Kənd Təsərrüfatı istehsalına vurduğu ziyan. Alaq bitkiləri ilə mübarizə tədbirləri. Zərərvericilər və xəstəliklərin təsnifatı. Zərərvericilər və xəstəliklərlə mübarizə tədbirləri. Kənd Təsərrüfatı bitkiləri əkinlərinə qulluq edilməsi. Kənd Təsərrüfatı bitkilərinin toxumları və səpin.

3. *Bitkiçilik.*

Dənli, dənli-paxlalı bitkilərin bioloji, morfoloji xüsusiyyətləri və aqrotexnikası. Kökümeyvəli və kökyumrulu bitkilərin bioloji, morfoloji xüsusiyyətləri və aqrotexnikası. Yağlı-efirli bitkilərin bioloji, morfoloji xüsusiyyətləri və aqrotexnikası. Tərəvəzçilik və onun Kənd Təsərrüfatında iqtisadi əhəmiyyəti. Tərəvəz bitkilərinin təsnifatı. Kökümeyvəli, meyvəli və soğanaqlı tərəvəz bitkilərinin morfoloji xüsusiyyətləri və aqrotexnikası. Bostançılıq və onun təsərrüfat əhəmiyyəti. Bostan bitkilərinin bioloji, morfoloji xüsusiyyətləri və aqrotexnikası.

Aqrokimya

1. *Aqrokimya elmi və onun metodları.*

Aqrokimyanın predmeti, metodları və fundamental tətbiqi.

2. *Bitkinin tərkibi və qidalanması.*

Bitkilərdə suyun və quru maddənin miqdarı. Bitki orqanizminin kimyəvi tərkibi. Bitkilərin qidalanması. Mikro və makroelementlərin bitkilərin qidalanmasında rolu.

3. *Gübrələr.*

Mineral gübrələr və onların təsnifatı. Azotlu, fosforlu, kaliumlu gübrələr və onların Kənd Təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığının yüksəldilməsində rolu. Mikrogübrələr. Sadə, qarışıq, mürəkkəb və kompleks gübrələr. Üzvi gübrələr-peyin, quş zılı, torf, yaşıl gübrə. Bakterial gübrələr.

4. *Torpaqların kimyəvi meliorasiya üsulları.*

Turş torpaqların əhənglənməsi. Şorakətvari və şorakət torpaqların gipslənməsi.

5. *Gübrələmə sisteminin tətbiqinin elmi əsasları.*

Şumaltına gübrələmə. Səpin vaxtı gübrələmə. Yemləmə şəklində gübrələmə. (Səpindən sonra əlavə gübrələmə)

6. *Aqrokimyəvi vasitələrin ekoloji qiymətləndirilməsi.*

Ətraf mühitin gübrələrlə çirklənməsi, səbəbləri və onun mənfi təsirləri.

Torpaqşünaslığın əsasları

1. Torpaq haqqında təlimin yaranması.

Torpaqşünaslığın predmeti və metodları.

2. Torpaq əmələgəlmə prosesinin mahiyyəti.

Təbii törəmə kimi torpağın ümumi xüsusiyyətləri. Torpağın yaranması və təkamülü. Aşınma və onun növləri. Əsas torpaq əmələ gətirən süxurlar. İqlimin torpağın əmələ gəlməsinə təsiri. Canlı orqanizmlər, onların torpaq əmələ gəlməsində və torpağın münbitliyinin formalaşmasında rolu. Relyef torpaq əmələ gətirən amil kimi.

-Torpağın yaşı. İnsanın istehsalat fəaliyyəti. Torpaq əmələ gətirən amillərin qarşılıqlı əlaqəsi. Torpağın üzvi hissəsi. Torpaqda üzvi maddələrin mənbəyi və onun fraksiya – qrup tərkibi. Humus maddələrinin yaranması prosesləri. Torpaqda kimyəvi elementlərin miqdarı. Torpaqda kimyəvi element birləşmələrinin formaları və onların bitkilər tərəfindən mənimsənilməsi. Torpaq mikroelementləri. Torpağın radioaktivliyi. Torpaq kolloidləri və torpağın udma qabiliyyəti. Torpağın turşuluğu, qələvliliyi və buferliyi. Torpağın strukturu, onun itirilməsi və bərpası. Torpağın ümumi fiziki xassələri. Torpaq suyu, torpağın su xassələri və su rejimi. Torpaq havası və torpağın hava rejimi. Torpağın istilik xassələri və istilik rejimi. Torpaq məhlulu və torpaqda oksidləşmə-reduksiya prosesləri. Torpağın münbitliyi.

3. Azərbaycan torpaqlarının genezisi, təsnifatı, coğrafiyası və Kənd Təsərrüfatında istifadəsi.

Torpaqların təsnifatı haqqında qısa tarixi icmal. Torpaqların müasir təsnifatının qurulması prinsipləri. Torpaqların nomenklaturası və diaqnostikası. Torpaqların coğrafi yayılmasının əsas qanunauyğunluqları. Azərbaycan torpaqlarının diaqnostikası və genetik təsnifatının qısa xülasəsi. Alp və subalp çəmənlərin və çəmən-bozqırların torpaqları. Rütubətli və yarımrütubətli subtropiklərin torpaqları. Mezofil meşələrin torpaqları. Kserofil meşələrin, quru subtropik bozqırların və yarımsəhraların torpaqları. Subasarların (çay vadilərinin) torpaqları.

ƏDƏBİYYAT

Əkinçilik və bitkiçilik

1. Hacıyev C.Ə., Hüseynov M.M. Əkinçilik. Bakı, 2009.
2. Məmmədov Q.Ş., Cəfərov A.B., Mustafayeva Z.R. Əkinçilik və bitkiçiliyin əsasları. Bakı: Elm, 2008.
3. Məmmədov Q.Y., İsmayılov M.M. Bitkiçilik. Bakı, 2012.
4. Баздырев Г.И. Земледелие. Москва: Колос, 2008.
5. Витязев В.Г., Макаров И.Б. Общее земледелие. Москва: МГУ, 1991.
6. Посыпанов Г.С. и др. Растениеводство, Москва: Колос, 2006.
7. Сафонов А.Ф. Системы земледелия. Москва: Колос, 2006.

Aqrokimya

1. Aqrokimya. V.M. Kleçkovski və A.V.Peterburqskinin redaktəsi ilə. Bakı: Maarif, 1966.
2. Cəfərov M.İ. Torpağın xassələri və gübrələrin tətbiqi. Bakı: Elm, 2006.
3. Əliyev T.Ə. Aqrokimya. Dərslik. Gəncə, 2004.

Torpaqşünaslıq

1. Cəfərov M.İ. Torpaqşünaslıq. Bakı: Elm, 2005.
2. Cəfərov M.İ. Torpaqşünaslıq. I hissə. Bakı: Maarif, 1982.
3. Əhmədov Ə.R. Torpaqşünaslıq bitkiçiliyin əsasları ilə. I hissə. Bakı: Şirvanəşr, 2001.
4. Məmmədov Q.Ş. Torpaqşünaslıq və torpaq coğrafiyasının əsasları. Bakı: Elm, 2007.
5. Вальков В.Ф., Казеев К.Ш., Колесников С.И. Почвоведение. Москва: Издательство центр Март, 2006.
6. Почвоведение. Под ред. И.С. Кауричева. Москва: Агропромиздат, 1989.
7. Салаев М.Э. Диагностика и классификация почв Азербайджана. Баку: Элм, 1991.

B. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və kənd təsərrüfatı məqsədilə yetişdirilən heyvanların sığortası üzrə müstəqil ekspert sertifikatının verilməsi üçün keçiriləcək imtahanının I mərhələsinin proqramı

I. Ümumi intellekt səviyyəsinin (məntiqi təfəkkürün) yoxlanılması

1. Verbal test tapşırıqları

- Analogiya ilə bağlı tapşırıqlar (analogiyaya görə sözün və ya sözlərin seçilməsi)
- Söz ehtiyatının zənginliyinə, müxtəlif sözlərin müqayisəsi, ümumiləşdirilməsi, mücərrədləşdirilməsinə əsaslanan tapşırıqlar (digərlərindən fərqlənən sözün (sözlərin) tapılması, verilmiş sözlərə mənaca ən yaxın olan və ya zidd olan, verilənlərlə heç bir əlaqəsi olmayan sözün tapılması, söz sırasındakı məntiqi ardıcılığın tapılması və s.)
- Anaqramların həllinə əsaslanan tapşırıqlar (anaqramları həll etməklə fərqli sözün seçilməsi, uyğunluğun müəyyənəşdirilməsi, yarımçıq yazılmış sözlərin tamamlanması və s.)
- Mətn və ya cümlə formasında verilənlərlə bağlı tapşırıqlar (cümlənin məntiqi tamamlanması, mətnin (cümlənin) məntiqi təhlili, qoyulan şərtə əsasən məntiqi nəticənin tapılması, mətnin məzmunu ilə bağlı sualın cavablandırılması və s.)

2. Fiqurlarla bağlı test tapşırıqları

- Analogiyaya görə şəklın seçilməsi tələb olunan tapşırıqlar
- Şəklın məntiqi tamamlanması, sıranın davam etdirilməsi tələb olunan tapşırıqlar
- Simmetriyanın müəyyən edilməsi ilə bağlı tapşırıqlar (qatlanaraq kəsilmiş kağızın açılışının tapılması və s.)
- Digərlərindən fərqlənən şəklın tapılması tələb olunan tapşırıqlar
- Verilmiş təlimata uyğun həll edilməsi tələb olunan digər tapşırıqlar

3. Məntiqi-riyazi test tapşırıqları

- Verilmiş nümunələrə (müxtəlif şəkildə təqdim oluna bilər) əsasən riyazi qanunauyğunluğun tapılması və (və ya) tətbiq edilməsini tələb edən tapşırıqlar
- Riyazi əməl(lər)ə görə (toplama, çıxma, vurma və bölmə) dəyişən(lər)in tapılmasını tələb edən tapşırıqlar (verilmiş riyazi əməldə hərflərlə ifadə olunmuş rəqəmlərin tapılması, tərəzidə tarazlığın təmin edilməsi, ədədi matrislərin təhlili, tənliklərin qurulması və həllini tələb edən digər tapşırıqlar)
- Verilmiş fiqurun perimetr və ya sahəsinin tapılması tələb olunan tapşırıqlar
- Məntiqi-riyazi məsələlər

ƏDƏBİYYAT

1. Məntiq testləri. Təkmilləşdirilmiş V nəşr. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2015
2. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı – Magistr №2. Bakı, 2017.
3. Boqomolova O. B. Məntiq məsələləri. Bakı: Çıraq, 2007.
4. Doğan S. Şəkil yetenek. Ankara, 2010.
5. ALES. Ankara: Kapadokya Yayınevi, 2010.
6. Рассел К. , Картер Ф. Большая книга IQ тестов. 1600 заданий. М. , 2007.
7. Айзенк Г. Классические IQ тесты. М. , 2003.
8. Баррет Д. Проверь себя. Тесты. СПб. , 2007.
9. SAT Verbal Workbook by Justin Kestler. New York, 2010.
10. GRE General Test. Practice Book (https://www.ets.org/gre/revised_general/prepare/).
11. GRE Revised General Test (https://www.ets.org/s/gre/pdf/practice_book_GRE_pb_revised_general_test.pdf).
12. Magistr jurnalı №1 və №2. DİM – "Abituriyent" – 2018 (<https://eservices.dim.gov.az/ejurnal/>)
13. Dövlət qulluğu jurnalı №2. DİM – "Abituriyent" – 2017
14. Dövlət qulluğu jurnalı №3, №4 və №6. DİM – "Abituriyent" – 2018
15. "Dövlət qulluğuna qəbul üzrə müsabiqəyə hazırlaşanlar üçün təlimat." Metodik vəsait. DİM – "Abituriyent" – 2019
16. Dövlət qulluğu. "500 test tapşırığı". DİM – "Abituriyent" – 2019
17. Dövlət qulluğu jurnalı № 1(9). DİM – "Abituriyent" – 2020

II. Sığorta və kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə qanunvericilik

1. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi

50-ci fəsil (Sığorta)

§ 1. Sığorta haqqında ümumi müddəalar

Maddə 883. Sığorta və təkrarsığorta müqaviləsi

Maddə 886. Sığorta obyektı və sığorta predmeti

Maddə 889. Sığorta marağı

Maddə 898. Azadolma məbləği və gözləmə müddəti

§2. Sığorta müqaviləsinə dair başlıca tələblər

Maddə 903. Sığorta haqqı

Maddə 904. Sığorta məbləği

Maddə 914. Sığorta riskinin qiymətləndirilməsi

§3. Sığorta hadisəsi və sığorta ödənişi

Maddə 922. Sığorta hadisəsi

Maddə 923. Sığorta hadisəsi barədə məlumatlandırma

Maddə 924. Sığorta hadisəsinin təsdiqi

Maddə 925. Zərərin qiymətləndirilməsi

Maddə 926. Sığorta ödənişi

2. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

1-ci fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

Maddə 1.1.1. sığorta

Maddə 1.1.3 sığortaçı

Maddə 1.1.4. sığortalı

Maddə 1.1.6 faydalanan şəxs

Maddə 1.1.10 sığorta müqaviləsi

Maddə 1.1.11 sığorta şəhadətnaməsi

Maddə 1.1.12 sığorta qaydaları

Maddə 1.1.13 sığorta obyektı

Maddə 1.1.14 sığorta haqqı

Maddə 1.1.15 sığorta məbləği

Maddə 1.1.17 sığorta predmeti

Maddə 1.1.18 sığorta riski və ya risk

Maddə 1.1.19 sığorta hadisəsi

Maddə 1.1.20 sığorta tələbi

Maddə 1.1.21 sığorta ödənişi

Maddə 6. Sığorta sirri

3. “Aqrar sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

1-ci fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

2-ci fəsil (Aqrar sığorta sisteminin subyektləri)

Maddə 10. Müstəqil ekspertlər

3-cü fəsil (Aqrar sığortanın həyata keçirilməsi)

Maddə 14. Riskin qiymətləndirilməsi

Maddə 16. Sığorta hadisəsinin araşdırılması

4.“Aqrar sığorta predmetinin Tərkibi”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 17 dekabr tarixli 479 nömrəli Qərarı

5.“Aqrar sığorta üzrə təminat verilən risklərin tərkibi”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 27 dekabr tarixli 505 nömrəli Qərarı

6. “Baytarlıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

I fəsil (ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

Maddə 3. Baytarlığın əsas vəzifələri

IV fəsil (baytarlıq fəaliyyətinin təşkili)

Maddə 19. Heyvandarlıqla məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslərin baytarlıq (baytarlıq sanitariya) tələbləri üzrə vəzifələri

Maddə 20. Baytarlıq tədbirləri

Maddə 21. Karantin və məhdudiyət tədbirləri

Maddə 22. Epizootiya əleyhinə fəvqəladə komissiyanın təşkili

Maddə 23. Baytarlıq normativləri

Maddə 24. Karantin və ya məhdudiyət tədbirlərinin tətbiqi ilə əlaqədar dəyən ziyanın ödənilməsi

Maddə 25. Heyvan və insanlar üçün ümumi olan xəstəliklərdən əhalinin sağlamlığının qorunması

Maddə 26. Heyvanların identifikasiyası (kodlaşdırılması) və heyvanlar üçün yem və bioloji preparatlar istehsalı obyektlərinin qeydiyyatı

III. ixtisas fənləri üzrə proqram

Maldarlıq, qoyunçuluq, quşçuluq

1. *Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının yetişdirilməsi.*

Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının mənşəyi və təkamülü. Eksteryer. Heyvanların konstitusiyası. Heyvanların fasiləsiz inkişafı. İnkişaf zamanı maddələr mübadiləsi. İnkişafda mühitə uyğunlaşma.

2. *Qaramalın sənaye texnologiyası (komplekslər) əsasında yetişdirilmə xüsusiyyətləri.*

Zoogigiyenik normativ tələblər. Axın-sex sistemində mövcud sexlər. Sexlərdə heyvanların yerləşmə nisbətləri. Süd istehsalı dövrində inəklərin təkrar istehsal tələbləri.

3. *Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının yemləndirilməsi.*

Yemlərin qidalılıq dəyərinin təyin edilmə üsulları. Yemlərin təsnifatı. Yemlərin ümumi enerji mübadiləsinə əsasən rasionlarının və normalarının tərtibi. Yemlərin protein qidalılığı. Yemdə karbohidratların qidalılığı. Yemləmənin tipləri, rejimi, yem norması və payı. Tam qidalı qarışıq yemlər, qarışıq qüvvəli yemlər, zülallı-vitaminli əlavələr və premikslər. İnəklərdə həzmədediciliyin fiziologiyası. Yemlərin hazırlanması və paylanması. Baytarlıq-sanitariya tədbirləri. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının salamat saxlanması zoogigiyenik tələblər.

4. *Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının cinsləri.*

Məhsuldarlıq istiqamətinə görə cinslərin təsnifatı. Cins haqqında anlayış. Cinsin əsas xüsusiyyətləri.

-Məhsuldarlıq istiqamətinə görə qaramal cinslərinin təsnifatı. Azərbaycanda yetişdirilən əsas südlük və ətlik qaramal cinsləri.

5. *Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının ət məhsuldarlığı.*

Ət məhsuldarlığına və onun keyfiyyətinə təsir göstərən genotipik və paratipik amillər.

6. *Süd və süd məhsuldarlığı haqqında anlayış.*

Süd, süd məhsuldarlığı, yelinin quruluşu, südün əmələ gəlməsi və sağılmasının fizioloji əsasları. Südün yağlılığı. Sağımın gigiyenası, südün keyfiyyətinə nəzarət. Sağıma və südün tərkibinə təsir edən amillər (cins, irsiyyət, yemləndirmə, yaş, laktasiya müddəti, servis və qurutma müddətlərinin davamı, doğum mövsümü və s.).

Baytarlıq təbabəti

1. *Ümumi patologiya.*

Patologiya, patoloji proseslər və xəstəlik anlayışı. Xəstəliyin dövrləri və nəticələnməsi. Xəstəliklərin baş verməsi səbəbləri və onların inkişafında müxtəlif amillərin (heyvanın növü, cinsi, yaşı, cinsiyyəti və s.) rolu.

2. *Klinik diaqnostika və yoluxmayan xəstəliklər.*

Anamnez, ümumi və xüsusi klinik müayinə üsulları. Ayrı-ayrı fizioloji sistemlərin və orqanların yoluxmayan xəstəlikləri. Ürək-damar və tənəffüs sistemlərinin patologiyası. Həzm sisteminin patologiyası. Mədə-bağırsaq xəstəlikləri (qastroenteritlər, dispepsiya, timpaniya və s.), sidik ifrazının patologiyası. Maddələr mübadiləsi patologiyaları. Maddələr mübadiləsinin pozulması ilə əlaqədar baş verən xəstəliklər (avitaminozlar, hipovitaminozlar, raxit, osteomolyasiya və s.). Zəhərlənmələr. Pestisidlərlə, keyfiyyətsiz yemlərlə, zəhərli bitkilərlə, qarğıdalı, şəkər və yem çuğunduru, bitkilərdən alınan emal qalıqları (pambıq jımıxı və srotu) və s. ilə zəhərlənmələr, ilk yardım və müalicənin prinsipləri və üsulları. Travmatizm, cərrahi

infeksiya, termiki və kimyəvi zədələnmələr. Cərrahi xəstəliklərdə ilk yardım, müalicə və profilaktikanın prinsipləri və üsulları.

3. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının helmintozları.

Parazitizm və parazitar xəstəliklər. Helmintozlar. Dehelmintizasiya və dezinvaziya tədbirləri.

4. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının və quşlarının araxno-entomozları və protozozları.

Heyvanların qan-parazitar xəstəlikləri (piroplazmoz, teylerioz və s.). Koksidiozlar. Tripanosomozlar (qaramalın trixomonozu və s.).

5. Ümumi epizootologiya.

İnfeksiya və infeksiyon xəstəliklər. Bunların baş verməsində mikroorqanizmlərin rolu. İnfeksiyanın yayılma yolları (kontakt, yem, su, hava və s.), infeksiyanın ocağı və yoluxucu xəstəliklərin təbii ocaqları. Epizootiya əleyhinə tədbirlər: ümumi profilaktika, spesifik profilaktika, qeyri-sağlam təsərrüfatlarda yoluxucu xəstəliklərin ləğvi. Profilaktik tədbirlərin təşkili. Spesifik profilaktika, onun üsulları və vasitələri, immunoprofilaktika. Epizootik ocaqda sağlamlaşdırıcı tədbirlər sistemi, karantin. Dezinfeksiya üsulları və vasitələri. Dezinfeksiya və deratizasiya tədbirləri, onların üsul və vasitələri.

6. Xüsusi epizootologiya.

Müxtəlif növ heyvanlar üçün ümumi olan infeksiyon xəstəliklər (qarayara, brusellyoz, vərəm, pasterellyoz, dabaq, çiçək, dəmrov və s.), onların xüsusiyyətləri, mübarizə tədbirləri. Gövşəyən heyvanların infeksiyon xəstəlikləri (enfizematoz karbunkul, vibrioz və s.).

7. Baytarlıq ginekologiyası.

Dişi və erkək heyvanların cinsiyyət üzvlərinin müayinə üsulları, heyvanın boğaz olmasının təyini. Dişi heyvanların cinsiyyət sferası üzvlərinin xəstəlikləri və onlara qarşı mübarizə tədbirləri. Heyvanların qısırlığı və sonsuzluğu ilə mübarizənin əsas prinsipləri. Əhalinin və heyvanların sağlamlığının qorunmasında, ərzaq bolluğunun yaradılmasında və onların keyfiyyətinin yüksəldilməsində baytarlıq-sanitariya ekspertizasının əhəmiyyəti. Ətik heyvanların emal texnologiyasının əsasları və gigiyenası. Cəmdək və orqanların baytar-sanitar ekspertizası və bununla əlaqədar profilaktik tədbirlər.

ƏDƏBİYYAT

Maldarlıq, qoyunçuluq, quşçuluq

1. Abbasov S.A., Mehdiyev M.Ə., Turabov U.T. və b. Heyvandarlıq. 1 hissə. Gəncə, 2011.
2. Abbasov S.A. Genetika və seleksiyanın əsasları. I hissə. Gəncə, 2010.
3. Abdullayev Q.Q. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yetişdirilməsi. Bakı: Maarif, 1997.
4. Abdullayev Q.Q. və b. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının yemləndirilməsi. Gəncə, 2012.
5. Bayramov V.Ə. və b. Azərbaycanda maldarlıq. Bakı: Azərnəşr, 1991.
6. Hacıyev H.M. Cavan quşların bəslənmə texnologiyası. Bakı: Azərnəşr, 1987.
7. Hacıyev H.M. Yumurta inkubasiyasının texnologiyası. I-II hissələr. Kirovabad: AzKTİ, 1981, 1983.
8. Hacıyev M.H. Quşçuluqda hibridləşmənin genetik əsasları. Gəncə, 2006.
9. Hacıyev M., Sultanov R., Məmmədov Y. Quşlar. I cild. Quşların biologiyası və təsnifatı. Bakı, 2001.
10. Verdiyev Z.Q. Maldarlıq. I, II, III hissələr. Bakı: Maarif, 1965, 1969, 1977.
11. Авраменко В.И. Корма и кормление домашней птицы. Донецк: Издательство Сталкер, 2002.
12. Бессарабов Б.Ф. Инкубация яиц с основами эмбриологии сельскохозяйственной птицы. Москва: Колос, 2007.
13. Бессарабов Б.Ф., Бондарев Э.И., Столяр Т.А. Птицеводство и технология производства яиц и мяса. Москва, 2005.
14. Костомахин Н.М. Скотоводство. Москва: Краснодар: Лань, 2007.
15. Костомахин Н.М. Скотоводство. Учебник. 2-е изд., стер. Санкт-Петербург: Лань, 2009.
16. Кочиш И.И., Петраш М.Г., Смирнов С.Б. Птицеводство. Москва: КолосС, 2007.
17. Куликов Л.В. Практикум по птицеводству. Москва, 2002.
18. Мирось В. В., Фоминова А. С. Овцеводство и козоводство. Феникс, 2011.
19. Мухина Н.В. и др. Корма и биологически активные кормовые добавки для животных. Москва: Колос, 2008.
20. Николаев А. И., Ерохин А. И. Овцеводство. 5-е изд., перераб. и доп. Москва: Агропромиздат, 1987.

21. Табакова Л. П. Частная зоотехния и технология производства продукции животноводства. Москва: КолосС, 2007.
22. Топорева Л.В. и др. Практикум по кормлению сельскохозяйственных животных. Москва: КолосС, 2007.
23. Фисинин В.И. Промышленное птицеводство. Москва: Агропромиздат, 1991.
24. Хохрин С.Н. Кормление сельскохозяйственных животных. Москва: Колос, 2007.

Baytarlıq tēbabēti

1. Allahverdiyev R. Heyvandarlıqın patoloji fiziologiyası. Bakı, 2010.
2. Əhmədov Ə.Q., İsgəndərov T.B. Baytarlıq mamalıqı, ginekologiya, kənd tēsərrüfatı heyvanlarının süni mayalandırılması və rüşeymin transplantasiyası. Gəncə, 2010.
3. Əliyev E.A., Əzimov İ.M., Vəliyev U.M. və b. Epizootologiya və infeksiyon xəstəliklər. Bakı, 2013.
4. Əliyev E.İ. Kənd tēsərrüfatı heyvanlarının patoloji anatomiyası. Bakı, 2009.
5. Əsgərov Ə.A. Kənd tēsərrüfatı heyvanlarının gigiyenası. Bakı, 1992.
6. Gəncəyev İ.F., Nəsibov F.N., Məmmədov H.B. Körpə kənd tēsərrüfatı heyvanlarının daxili xəstəlikləri. Bakı, 2009.
7. Hacıyev H.M. Kənd tēsərrüfatı heyvanlarının yoluxmayan daxili xəstəlikləri. Bakı, 1992.
8. Hüseynov D. Ümumi və xüsusi reseptura (farmakologiyanın əsasları ilə birlikdə). Bakı, 1976.
9. İsgəndərov T.B. Ümumi və xüsusi baytarlıq cərrahiyyəsi. Gəncə, 2011.
10. İsgəndərov T.B., Nəsibov F.N. Xırda heyvanların xəstəlikləri. Bakı, 2008.
11. İsmayılov Ə.İ., Təhməzov F.Ə., Tağıyev S.Ə. Dərman formalarının texnologiyası. Bakı, 1989.
12. Kərimov Y., Süleymanov T., İsayev C., Xəlilov C. Farmakoqnoziya. Bakı, 2010.
13. Qədimov R., Məmmədov İ., Ələsgərov Z. Epizootologiya. Bakı, 1998.
14. Qəniyev M. Farmakologiya. Bakı, 2008.
15. Qocayev E.Q. Parazitologiya və kənd tēsərrüfatı heyvanlarının invazion xəstəlikləri. Bakı, 1984.
16. Nəsibov F.N. Heyvanların daxili xəstəliklərinin klinik diaqnostikası. Bakı, 2010. Səfərov B.Ə. Baytarlıqın əsasları. Gəncə, 2010.
17. Абуладзе К.И., Демидов Н.В., Непоклонов А.И. Паразитология и инвазионные болезни животных. Москва, 1990.
18. Акбаев М., Воденов А., Косминов Н. и др. Паразитология и инвазионные болезни животных. М.: Колос, 1998.
19. Бурделева Т.Е. Основы ветеринарии. Москва: Колос, 1978.
20. Конопаткина А.А. Эпизоотология и инфекционные болезни сельскохозяйственных животных. Москва: Колос, 1984.
21. Мозгов И.Е. Ветеринарная фармакология. Москва: Агропромиздат, 1985.
22. Муравьев И.А. Технология лекарств. Том 1 – 2. Москва: Медицина, 1989.
23. Муравьева Д.А. Фармакогнозия. Москва: Медицина, 1991.
24. Студенцов А.П. Ветеринарное акушерство и гинекология. Москва: Агропромиздат, 1986.
25. Щербаков Г.Г. Внутренние незаразные болезни сельскохозяйственных животных. Москва: Лань, 2002.

C. Akvakultura məhsullarının sığortası üzrə müstəqil ekspert sertifikatının verilməsi üçün keçiriləcək imtahanının I mərhələsinin proqramı

I. Ümumi intellekt səviyyəsinin (məntiqi təfəkkürün) yoxlanılması

1. Verbal test tapşırıqları

- Analogiya ilə bağlı tapşırıqlar (analogiyaya görə sözün və ya sözlərin seçilməsi)
- Söz ehtiyatının zənginliyinə, müxtəlif sözlərin müqayisəsi, ümumiləşdirilməsi, mücərrədləşdirilməsinə əsaslanan tapşırıqlar (digərlərindən fərqlənən sözün (sözlərin) tapılması, verilmiş sözlərə mənaca ən yaxın olan və ya zidd olan, verilənlərlə heç bir əlaqəsi olmayan sözün tapılması, söz sırasındakı məntiqi ardıcılığın tapılması və s.)
- Anaqramların həllinə əsaslanan tapşırıqlar (anaqramları həll etməklə fərqli sözün seçilməsi, uyğunluğun müəyyənəşdirilməsi, yarımqıç yazılmış sözlərin tamamlanması və s.)
- Mətn və ya cümlə formasında verilənlərlə bağlı tapşırıqlar (cümlənin məntiqi tamamlanması, mətnin (cümlənin) məntiqi təhlili, qoyulan şərtə əsasən məntiqi nəticənin tapılması, mətnin məzmunu ilə bağlı sualın cavablandırılması və s.)

2. Fiqurlarla bağlı test tapşırıqları

- Analogiyaya görə şəklin seçilməsi tələb olunan tapşırıqlar
- Şəklin məntiqi tamamlanması, sıranın davam etdirilməsi tələb olunan tapşırıqlar
- Simmetriyanın müəyyən edilməsi ilə bağlı tapşırıqlar (qatlanaraq kəsilmiş kağızın açılışının tapılması və s.)
- Digərlərindən fərqlənən şəklin tapılması tələb olunan tapşırıqlar
- Verilmiş təlimata uyğun həll edilməsi tələb olunan digər tapşırıqlar

3. Məntiqi-riyazi test tapşırıqları

- Verilmiş nümunələrə (müxtəlif şəkildə təqdim oluna bilər) əsasən riyazi qanunauyğunluğun tapılması və (və ya) tətbiq edilməsini tələb edən tapşırıqlar
- Riyazi əməl(lər)ə görə (toplama, çıxma, vurma və bölmə) dəyişən(lər)in tapılmasını tələb edən tapşırıqlar (verilmiş riyazi əməldə hərflərlə ifadə olunmuş rəqəmlərin tapılması, tərəzidə tarazlığın təmin edilməsi, ədədi matrislərin təhlili, tənliklərin qurulması və həllini tələb edən digər tapşırıqlar)
- Verilmiş fiqurun perimetr və ya sahəsinin tapılması tələb olunan tapşırıqlar
- Məntiqi-riyazi məsələlər

ƏDƏBİYYAT

1. Məntiq testləri. Təkmilləşdirilmiş V nəşr. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2015
2. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı – Magistr №2. Bakı, 2017.
3. Boqomolova O. B. Məntiq məsələləri. Bakı: Çıraq, 2007.
4. Doğan S. Şəkil yetenek. Ankara, 2010.
5. ALES. Ankara: Kapadokya Yayınevi, 2010.
6. Рассел К. , Картер Ф. Большая книга IQ тестов. 1600 заданий. М. , 2007.
7. Айзенк Г. Классические IQ тесты. М. , 2003.
8. Баррет Д. Проверь себя. Тесты. СПб. , 2007.
9. SAT Verbal Workbook by Justin Kestler. New York, 2010.
10. GRE General Test. Practice Book (https://www.ets.org/gre/revised_general/prepare/).
11. GRE Revised General Test (https://www.ets.org/s/gre/pdf/practice_book_GRE_pb_revised_general_test.pdf).
12. Magistr jurnalı №1 və №2. DİM – "Abituriyent" – 2018 (<https://eservices.dim.gov.az/ejurnal/>)
13. Dövlət qulluğu jurnalı №2. DİM – "Abituriyent" – 2017
14. Dövlət qulluğu jurnalı №3, №4 və №6. DİM – "Abituriyent" – 2018
15. "Dövlət qulluğuna qəbul üzrə müsabiqəyə hazırlaşanlar üçün təlimat." Metodik vəsait. DİM – "Abituriyent" – 2019
16. Dövlət qulluğu. "500 test tapşırığı". DİM – "Abituriyent" – 2019
17. Dövlət qulluğu jurnalı № 1(9). DİM – "Abituriyent" – 2020

II. Sığorta və kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə qanunvericilik

1. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi

50-ci fəsil (Sığorta)

§ 1. Sığorta haqqında ümumi müddəalar

Maddə 883. Sığorta və təkrarsığorta müqaviləsi

Maddə 886. Sığorta obyektı və sığorta predmeti

Maddə 889. Sığorta marağı

Maddə 898. Azadolma məbləği və gözləmə müddəti

§2. Sığorta müqaviləsinə dair başlıca tələblər

Maddə 903. Sığorta haqqı

Maddə 904. Sığorta məbləği

Maddə 914. Sığorta riskinin qiymətləndirilməsi

§3. Sığorta hadisəsi və sığorta ödənişi

Maddə 922. Sığorta hadisəsi

Maddə 923. Sığorta hadisəsi barədə məlumatlandırma

Maddə 924. Sığorta hadisəsinin təsdiqi

Maddə 925. Zərərin qiymətləndirilməsi

Maddə 926. Sığorta ödənişi

2. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

1-ci fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

Maddə 1.1.1. sığorta

Maddə 1.1.3 sığortaçı

Maddə 1.1.4. sığortalı

Maddə 1.1.6 faydalanan şəxs

Maddə 1.1.10 sığorta müqaviləsi

Maddə 1.1.11 sığorta şəhadətnaməsi

Maddə 1.1.12 sığorta qaydaları

Maddə 1.1.13 sığorta obyektı

Maddə 1.1.14 sığorta haqqı

Maddə 1.1.15 sığorta məbləği

Maddə 1.1.17 sığorta predmeti

Maddə 1.1.18 sığorta riski və ya risk

Maddə 1.1.19 sığorta hadisəsi

Maddə 1.1.20 sığorta tələbi

Maddə 1.1.21 sığorta ödənişi

Maddə 6. Sığorta sirri

3. “Aqrar sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

1-ci fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas anlayışlar

2-ci fəsil (Aqrar sığorta sisteminin subyektləri)

Maddə 10. Müstəqil ekspertlər

3-cü fəsil (Aqrar sığortanın həyata keçirilməsi)

Maddə 14. Riskin qiymətləndirilməsi

Maddə 16. Sığorta hadisəsinin araşdırılması

4.“Aqrar sığorta predmetinin Tərkibi”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 17 dekabr tarixli 479 nömrəli Qərarı

5.“Aqrar sığorta üzrə təminat verilən risklərin tərkibi”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 27 dekabr tarixli 505 nömrəli Qərarı

6. “Balıqçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu

I fəsil (Ümumi müddəalar)

Maddə 1. Əsas terminlər və anlayışlar

Maddə 2. Balıqçılıq haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi

Maddə 3. Balıq və digər su bioresursları üzərində mülkiyyət

Maddə 4. Balıqçılıq obyektləri və subyektləri

Maddə 5. Balıqçılıq subyektlərinin uçotu

Maddə 6. Balıqçılıq su obyektləri

III fəsil (Balıq və digər su bioresurslarından istifadə)

Maddə 12. Akvakultura

III. İxtisas fənləri üzrə proqram

İxtiologiya

1. Giriş

İxtiologiyanın predmeti, məzmunu, məqsədi və vəzifələri. Dünyada və Azərbaycanda ixtiologiyanın tarixi. İxtiologiyanın bölmələri: ümumi ixtiologiya və xüsusi ixtiologiya. Biologiyasına və həyat tərzinə görə balıqların müxtəlifliyi. Yaşayış mühitinə uyğunlaşmasına görə balıqların ekoloji qrupları: dəniz balıqları, şirin su balıqları, keçici balıqlar və yarımkeçici su balıqları.

2. *Balıqların xarici və daxili quruluşunun xüsusiyyətləri*

(Balıqların morfoloji xüsusiyyətləri və fizioloji xüsusiyyətləri)-Su mühitində yaşaması ilə əlaqədar balıqların ümumi quruluş planı və bədən forması. Dəri örtüyünün, daxili skeletin və əzələlərin quruluşu. Qan-damar və tənəffüs sistemlərinin ümumi quruluş prinsipləri. Həzm sisteminin quruluşu və fəaliyyət xüsusiyyətləri. Balıqların üzmə qabiliyyəti Balıqların rəngi.

3. *Balıqların mühitin abiotik amilləri ilə qarşılıqlı əlaqəsi*

Balıqların mühitin abiotik amillərinə uyğunlaşması. Balıqların həyatında onların əhəmiyyəti. Balıqların hidrokimyəvi göstəricilərinə münasibəti. - Suda oksigenin miqdarı. Balıqların tənəffüs mexanizmi. Karbon qazının və suda olan digər qazların balıqlara təsiri. Mühitin pH göstəricisi və onun balıqların həyatında əhəmiyyəti. Suyun duzluluğu. Balıqlarda osmotik tənzimlənmə mexanizmləri. Şirin su və dəniz balıqlarında osmotik tənzimlənmə aparatının quruluşu və funksiyaları. Suyun temperaturu. Balıqların bədən temperaturu və onun tənzimlənməsi imkanları. Temperaturun balıqların inkişaf sürətinə, böyüməsinə və cinsiyyətinin inkişafına təsiri. Maddələr mübadiləsinin temperaturla əlaqəsi. Günün işıqlı saatlarının müddətindən və işığın intensivliyindən asılı olaraq balıqların həyat fəaliyyətinin gündəlik və fəsil ritmləri.

4. *Populyasiyaların biotik əlaqələri və həyat siklləri*

Biotik əlaqələrin əsas formaları. Növdaxili və növlərarası biotik əlaqələr. Balıqlarla digər onurğalı və onurğasız heyvanların və bitkilərin qarşılıqlı əlaqəsi.

5. *Qidalanma.*

Qidalanma xarakterinə görə balıqların qrupları. Balıqların bədən quruluşunun, ağız aparatının, həzm sisteminin, hiss orqanlarının və davranışının adaptiv xüsusiyyətləri. Balıqların dolğunluğu. Balıqların yağlılığı. Yağlılıq şkalası.

6. *Balıqların miqrasiyası*

Miqrasiyanın tipləri.

7. *Balıqların nəsilverməsi*

Cinsiyyət hüceyrələrinin formalaşması və yetişməsinin xüsusiyyətləri. Honadaların yetkinlik mərhələləri. Bir dəfəyə və hissə-hissə kürütökmə. Kürüvermədən əvvəl və kürüvermə vaxtı balıqların davranışı. Cinsiyyət dimorfizmi. Kürüvermə dövründə bədən formasının və rəngin dəyişilməsinin siqnal əhəmiyyəti. (Balıqların cinsi yetkinliyə çatması, cinsiyyət məhsullarının yetişməsi və son inkişaf mərhələsinə çatması. Kürü və mayanın inkişaf mərhələləri). Balıqların kürü vermə məhsuldarlığı.

8. *Balıqların yaşı və böyüməsi*

Balıqların yaşının və inkişaf tempinin təyin edilməsi metodları. Mühitin abiotik və biotik amillərinin inkişaf tempinə təsiri. Böyümə sürəti və onun hesablanması metodları

9. *Xüsusi ixtiologiya*

Təsnifatda istifadə olunan əsas anlayışlar. Növ və onun yarımnovləri. Sınıfın ümumi xarakteristikası, sistematikas. Akulalar dəstəüstü. Dəstəüstünün xarakteristikası, dəstələri, tipik nümayəndələri. Onların davranışı, nəsilverməsi (yumurtadirdoğma, diribaladoğma), ehtiyatları və istifadə olunması. Skatlar, dəstəüstünün xarakteristikası, dəstələri, nümayəndələri. Davranışı, nəsilverməsi, ehtiyatları. Bütövbaşlılar yarımşinfi – Holocephali. Yarımşinfin xarakteristikası, tipik nümayəndələri.

10. *Sümüklü balıqlar şinfi – Osteichthyes*

Sınıfın ümumi xarakteristikası və sistematikas. Kürəküzgəclilər yarımşinfi – Sarcopterygii, xarakteristikası və sistematikas. Şüaüzgəclilər yarımşinfi – Actinopterygii, xarakteristikası və sistematikas. Azərbaycanın ixtiofaunası üçün səciyyəvi olan növləri və onların ehtiyatları.

11. *Nərekimilər dəstəsi – Acipenseriformes, nərələr fəsiləsi – Acipenseridae*

Ümumi xarakteristikası və yayılması. Xəzər dənizində nərekimilərin ehtiyatları, onların qorunması, ehtiyatlarının bərpa edilməsi və müasir vəziyyəti.

12. *Ali sümüklü balıqlar – Teleostei*

Grupun ümumi xarakteristikası. Ali sümüklü balıqların Azərbaycanın sularında rast gəlinən fəsilələri.

13. *Qızılbalıqkimilər dəstəsi – Salmoniformes*

Ümumi xarakteristikası, sistematikas, yayılması. Xəzər qızılbalıqları, sistematikas, yayılması. Xəzər qızılbalığının qorunması və ehtiyatlarının bərpa olunması sahəsində həyata keçirilən tədbirlər.

14. *Angvillakimilər dəstəsi – Anguilliformes*

Ümumi xarakteristikası, fəsilələri, növləri. Avropa angvili, səciyyəvi xüsusiyyətləri.

15. *Çəkikimilər dəstəsi – Cyprinoformes.*

Ümumi xarakteristikası, sistematikas, əsas fəsilələri. Xəzər dənizində yaşayan çəkikimilər, sistematikas, ehtiyatları, qorunması, ehtiyatlarının bərpa edilməsi və vətəgə əhəmiyyəti.

16. *Çəkilər fəsiləsi – Cyprinidae*

Xarakteristikası, sistematikas. Çəkilərin əsas növlərindən olan külmə, həşəm, xramulya, şirbit, şəmayı, çapaq, çəki və digər növlərin biologiyası, ehtiyatları və vətəgə əhəmiyyəti.

17. *Naxakimilər dəstəsi – Siluriformes*

Ümumi xarakteristikası, nümayəndələri. Adi naxa, biologiyası, balıqçılıq təsərrüfatı əhəmiyyəti.

Balıqların yemləndirilməsi

1. *Yemlərin və balıqların yemləndirilməsinin müasir akvakulturada əhəmiyyəti*

Canlı və süni yem anlayışları. Təbii yem bazasının və yem qarışıqları ilə yemləndirilmənin müasir əmtəə balıqçılığında əhəmiyyəti. Nohur, sənaye, göl və dəniz akvakulturasında balıqların yemləndirilməsinin xüsusiyyətləri.

2. *Qidalanma və həzmləmə prosesləri*

Balıqların yem qəbulu üsulları. Mənimşənələn yemin miqdarı. Həzm traktında yemin qalma müddəti.

3. *Balıqların yem tələbatı*

Yem normasının təyin olunması prinsipləri. Zülallar. Əvəz olunmayan amin turşuları. Yağlar və yağ turşuları. Mineral elementlər: makroelementlər, mikroelementlər. Vitaminlər: yağlarda həllolan vitaminlər, suda həllolan vitaminlər.

4. *Yem komponentlərinin xüsusiyyətləri*

Heyvan mənşəli yem komponentləri. Bitki mənşəli yem komponentləri. Mikrobioloji və kimyəvi sintez məhsulları.

5. *Qeyri-ənənəvi yem vasitələri*

Premiksler. Ferment preparatları. Antioksidantlar. Cəlbedici dad və qoxu maddələri.

6. *Canlı yemlər və onlardan alınan məhsullar*

Balıqların yemləndirilməsində canlı yemin əhəmiyyəti. Canlı yemlərin yem əmsalları. Balıqların canlı yemlərlə yemləndirilməsi texnologiyaları. Canlı yemlərdən qarışıq yemlərin hazırlanmasında yem komponenti kimi istifadə edilməsi. Canlı yemlərdən alınan attraktantlar (cəlbedici maddələr).

7. *Xarici mühit amillərinin yemləndirilmənin effektivliyinə təsiri*

Yem əmsalı, yem məsrəfi, bu kəmiyyətləri təyin edən amillər. Yem rasionu.

8. *Qarışıq yemlərin hazırlanması üsulları*

Ənənəvi texnologiyalar. Balıqçılıq təsərrüfatlarında qarışıq yemlərin hazırlanması. Qarışıq yem istehsal edən zavodlar və qarışıq yem hazırlanması üçün qurğular. Quru presləmə texnologiyası (qranullaşdırma). Proqressiv texnologiyalar. Qarışıq yemlərin saxlanması.

9. *Balıqların müxtəlif yaş qruplarının yemləndirilməsinin xüsusiyyətləri*

Yemləndirmə üsulları. Yemləndirmənin dövrülyü. Vegetasiya müddətində yemlərin bölüşdürülməsi. Qarışıq yemlərin hazırlanmasının və paylanması mexanikləşdirilməsi. Yempaylayıcı qurğular və avtomatlaşdırılmış yem paylayıcıları.

10. Çəkikimilərin yemləndirilməsi

“Start” (başlanğıc) yemlər. İndustrial tipli istisulu balıqçılıq təsərrüfatlarında çəkikimilərin yemləndirilməsi. Yemlərə ümumi tələblər. Çəkikimilərin müxtəlif yaş qruplarının yemləndirilməsi. Yem məsrəfinə nəzarət. Çəkikimilərin nohurlarda yemləndirilməsi. Qarışıq yemlərdən istifadə edilməsinin səmərəsinin qiymətləndirilməsi.

11. Qızılbalıqkimilərin yemləndirilməsi

Qızılbalıqkimilərin yemləndirilməsinin ümumi prinsipləri. “Start” (başlanğıc) yemlər. “Məhsuldar” (produksion) yemlər. “Reproduksiya” yemləri. Qızılbalıqkimilərin müxtəlif yaş qruplarının yemləndirilməsi. Yem normaları.

12. Nərəkimilərin yemləndirilməsi

Yemlərə ümumi tələblər. “Start” (başlanğıc) yemlər. “Məhsuldar” (produksion) yemlər. “Reproduksiya” yemləri. Nərəkimilərin müxtəlif yaş qruplarının yemləndirilməsi. Yem normaları.

ƏDƏBİYYAT

İxtiologiya

1. Abbasov H.Q., Hacıyev R.V. İxtiologiya. Bakı: Bakı Universiteti, 2001.
2. Abbasov H.S. Dənizlərin faunası (balıqlar). Bakı: ADU-nun nəşriyyatı, 1985.
3. Abbasov H.S., Mustafayev Q.T., Məmmədova S.Ə., İsmayılov R.Ə. Onurğalılar zoologiyası. Bakı: Bakı Universiteti, 1999.
4. Əsgərov F.S., Zaytsev Y.Y., Qasımov R.Y., Quliyev Z.M. Xəzərin əsrarəngiz balıqları. Bakı: Bəşər-XXI, 2003.
5. Mustafayev Q.T., Tağıyev Ə.N., Sadıqova N.A. Onurğalılar zoologiyası (ali məktəblər üçün dərslik). Bakı: Bakı Universiteti, 2009.
6. Абдурахманов Ю.А. Рыбы пресных вод Азербайджана. Баку, 1962.
7. Анисимова И.М., Лавровский В.В. Иктиология. М.: Высшая школа, 1983.
8. Григорьев С.С., Седова Н.А. Индустриальное рыбоводство. Петропавловск-Камчатский: Камчат. ГТУ, 2008.
9. Иванов В.П. Биологические ресурсы Каспийского моря. Астрахань: КаспНИРХ, 2000.
10. Наумов С.П. Зоология позвоночных. М.: Просвещение, 1982.
11. Никольский Г.Б. Экология рыб. М.: Высшая школа, 1974.
12. Никольский Г.В. Частная ихтиология. М.: Высшая школа, 1971.
13. Никольский Г.В. Экология рыб. М.: Высшая школа, 1974.
14. Рыбы. Жизнь животных. (под ред.Т.С.Паса), т. 4. М.: Просвещение, 1971.
15. Черномашенцев А.И., Мильштейн В.В. Рыбоводство. М.: Легкая и пищевая промышленность, 1983.

Balıqların yemləndirilməsi

1. Qasımov A.M., Axundov M.M., Məmmədov Ç.A., Hətəmov N.Q. Azərbaycan Respublikasında Xəzər qızılbalığının, nərəkimilərin və çəkikimilərin süni yolla artırılması üzrə ixtisaslaşan balıqartırma müəssisələrində balıqların canlı və süni yemlərlə yemləndirilməsi haqqında təlimatlar. Bakı, 2014.
2. Qənizadə S.N., Məmmədzadə C.M., Məmmədzadə K.A., Ələkbərov A.P. Akvakultura. Bakı: Cümə, 2005.
3. Quliyev Z.M. Azərbaycanca əmtəə balıqçılığı. Bakı: CBS, 2006.
4. Гершанович А.Д., Пегасов В.А., Шатуновский М.И. Экология и физиология молоди осетровых. Москва: Агропромиздат, 1987.
5. Козлов В.И., Абрамович Л.С. Справочник рыбовода. Москва: Россельхозиздат, 1980.
6. Мамедов Ч.А., Гаджиев Р.Ю., Ахундов М.М. Новые технологии осетроводства в Азербайджане. Баку: Элм, 2009.
7. Скляр В.Я. Корма и кормление рыб в аквакультуре. Москва: ВНИРО, 2008.
8. Скляр В.Я., Гамыгин Е.А., Рыжков Л.П. Кормление рыб. Москва: Легкая и пищевая промышленность, 1984.
9. Черномашенцев А.И., Мильштейн В.В. Рыбоводство. Москва: Легкая и пищевая промышленность, 1983.

QEYD: İmtahanın II mərhələsinin proqramı Aqrar Sığorta Fondunun keçirdiyi təlimlər əsasında tərtib edilərək təsdiq edilir. Fond təsdiq edilmiŐ proqramı D M-  təqdim edir. D M həmin proqramı  z internet səhifəsində yerl Ődiril c kdir.